

Ο παλιάτσος πάει στον παράδεισο

ΤΗΣ ΚΑΤΙΑΣ ΓΕΡΟΥ*

» Είδα τον Ντάριο Φο μια φορά να παίζει πάνω στη σκηνή. Ήταν πριν από πολλά χρόνια στην αίθουσα συνεδριάσεων του Κέντρου Δελφών. Ο χώρος δεν είχε τίποτε το βοηθητικό, το φόντο ήταν άσπρο -ότι χειρότερο για μια παράσταση- το φως ήταν ωμό, δεν υπήρχαν προβολείς που σιγά - σιγά να χαμηλώνουν, να εστιάζουν πάνω στον ηθοποιό, να φτιάχνουν «μαγεία» και να βοηθούν στη συγκέντρωση του θεατή. Είπαμε, ο χώρος δεν ήταν θέατρο.

Ένας άνθρωπος στάθηκε στη μέση, χωρίς κοστούμι θεατρικό, με τα καθημερινά του ρούχα, χωρίς μακιγιάζ. Από κάτω ένα ετερόκλητο κοινό -σύνεδροι απ' όλο τον κόσμο, Έλληνες καλλιτέχνες, θεωρητικοί του θεάτρου, δημοσιογράφοι κ.λπ.- περίμενε να δει τον ζωντανό θρύλο, τον Ντάριο Φο, σε δράσει. Ένα τέτοιο κοινό συνήθως είναι κάπως «σφιγμένο». Υπάρχει προσδοκία, υπάρχει και καχυποψία. Αιωρείται στην ατμόσφαιρα κάτι του τύπου: «Κάτσε τώρα να δούμε τι θα κάνει αυτός!».

Ο θρύλος ξεκίνησε τη δουλειά του και όλα τα παραπάνω διαλύθηκαν σε κλάσματα δευτερολέπτου. Από το ένα και μοναδικό σώμα ξεπίδησαν δεκάδες σώματα, η σκηνή πλημμύρισε από έναν ολόκληρο θίασο. Πάπες και καρδινάλιοι, αστυνομικοί και εργοστασιάρχες, ταλαιπωροί φτωχούληδες, νέοι και γέροι άρχισαν να παρελαύνουν, τους έβγαζε απ' το μανίκι του σαν ταχυδακτυλουργός, μιλούσε με τη φωνή τους, χρησιμοποιούσε ντοπιολαλιές, άλλαζε τόνους, άλλαζε χρωματική γκάμα.

Και το σώμα του άλλαζε. Με μικρές, ανεπαίσθιτες κινήσεις. Πότε αποκτούσε κοιλιά και πότε καμπούρα. Πότε γινόταν πανύψηλος και πότε ένας κοντούλης που δεν τον έπιανε το μάτι σου. Βλέπαμε μπροστά στα μάτια μας ανάγλυφα τις θεωρητικές αναλύσεις που είχαμε διαβάσει για

τον Φο, καταλαβαίναμε πώς ενώνονται οι παραμυθάδες, η κομέντια και η ρωσική πρωτοπορία σ' ένα σώμα, στο σώμα ενός άγιου παλιάτσου.

Κι όλο αυτό χωρίς να γίνεται επίδειξη βιρτουοζίτε. Έβλεπες έναν βιρτουόζο που καθόλου δεν τον απασχολούσε να αποδείξει πόσο βιρτουόζος είναι. Μα -θα σκεφτεί κάποιος αναγνώστης- αυτό φαίνεται; Κατά την ταπεινή μου γνώμη, αυτό κάνει μπαρ! Κι εκεί αρχίζουμε να χρησιμοποιούμε τον όρο: μεγάλος καλλιτέχνης. Όπως στην περίπτωση του Ντάριο Φο.

Το ταλέντο του -το έμφυτο και το χιλιοδουλεμένο- δεν είναι αυτοσκόπος, είναι όχημα. Για νά μιλήσει ως πολίτης στους συμπολίτες του. Για ποιο θέμα; Μα για την επικαιρότητα (απίστευτα παρεξηγημένη λέξη).

Ακόμα και σήμερα, εδώ στη χώρα μας, μέσα στις ζόρικες συνθήκες που ζούμε, υπάρχει ταμπού γύρω από τα θέματα της επικαιρότητας και από το εάν οι καλλιτέχνες μπορούν να μιλούν γι' αυτά. Αιωρείται η «κατηγόρια» ότι, εάν αγγίξει ο καλλιτέχνης την επικαιρότητα, κινδυνεύει να γίνει αβαθής και διδακτικός, ότι, εάν το περιεχόμενό του είναι η επικαιρότητα, το αποτέλεσμα θα είναι light⁺ rño, κάτι σαν μια εύκολη επιθεώρηση.

Ο Φο αποδεικνύει το αντίθετο. Λέει -με το έργο του και τη στάση ζωής του- ότι η επικαιρότητα είναι οι λίγες δεκαετίες που ήρθαμε να περπα-

τίσουμε σ' αυτή τη γη, ότι δεν υπάρχει κάτι άλλο για το οποίο να μιλήσουμε -κυρίως αν δεν πιστεύουμε στην αιώνια ζωή, όπως πολύ από μας- παρά μόνο γι' αυτό: ότι αυτό είναι το αιμάσσον υλικό του καλλιτέχνη: να διαμαρτυρηθεί, να ξεφοβίσει, να αφυπνίσει, να παρηγορήσει. Μίλησε λοιπόν ο ίδιος για τον φασισμό, το Παλαιοτινιακό ζήτημα, την επεκτατική πολιτική των ΗΠΑ, τα δικαιώματα των εργατών, τον Καθολικισμό κ.λπ. Γι' αυτά που είδε και έζησε δηλαδή. Και δεν τα πέρασε καλά ούτε εύκολα.

Για την εργογραφία του, τις παραστάσεις του, τα θεατρικά σχήματα που έφτιαξε με τη σύντροφό του, την υπέροχη Φράνκα Ράμε -η οποία συμειωτέον πήγαινε στα δικαστήρια παρακολουθώντας τη διαδικασία ώστε να αντλήσει υλικό για την κοινή τους δουλειά. Άλλθεια, πόσοι από μας θα αναφωνούσαν: «Μα τι σχέση έχει αυτό με το θέατρο;» -τα βραβεία του, το Νόμπελ κ.λπ. έχουν μιλήσει πολλοί καίρια και εμπεριστατωμένα.

Εγώ θέλω να εστιάσω στα ζόρια που πέρασε. Προφανώς γιατί άγγιξε θέματα αιχμηρά, που οι καλλιτέχνες δεν τα ακουμπάνε πρόθυμα γιατί ξέρουν ότι θα έχουν επιπτώσεις. Ο Ντάριο μ' αυτά τα θέματα όργωνε τη χώρα του απ' άκρη σ' άκρη. Δεν περίμενε τους θεατές του να τον συναντήσουν, έβγαινε εκείνος στους δρόμους να τους βρει. Και δυσκολεύτηκε πολύ. Μαζεύω σκόρπιες πληρο-

φορίες από το διαδίκτυο.

Απαγορεύεται η εμφάνισή του στην κρατική τηλεόραση για 15 χρόνια. Ο Φο και η Ράμε δέχονται απειλές κατά της ζωής τους. Βίαιες επιθέσεις από ακροδεξιές ομάδες για το έργο του «Χριστόφορος Κολόμβος». Ο Φο δεν μπορεί να βγάλει αμερικανική βίζα. Η Ράμε απάγεται, βασανίζεται και βιάζεται από ομάδα νεοφασιστών κ.λπ., κ.λπ. Ένας μακρύς κατάλογος.

Για το ταλέντο και τη μεγαλοφυΐα των καλλιτεχνών και διανοούντων που αγαπήσαμε και που τραφήκαμε απ' αυτούς, είναι δύσκολο να μιλήσουμε, να κάνουμε σχόλια και αναλύσεις. Μας ξεπερνούν, και ευτυχώς. Δεν χρειάζεται να έχουμε σχόλια και αναλύσεις για τα πάντα, είναι και λίγο αντιπαθητικό αυτό κατά τη γνώμη μου. Θα μου άρεσε η φράση «Δεν ξέρω, δεν το καταλαβαίνω», ίσως γιατί αυτή η φράση αρθρώνεται σπάνια.

Για την αντοχή και την επιμονή τους, όμως, επιτρέψτε μου να καταθέσω μια απλοϊκή σκέψη: Ισως αγάπησαν κάτι πιο πολύ από τον εαυτό τους και την βολή τους. Ισως αυτό να τους έκανε τόσο πείσμονες και ανθεκτικούς, γι' αυτό τους ευγνωμονούμε. Γι' αυτό τον Ντάριο Φο δεν θα τον ξεχάσουμε. Γι' αυτό όταν θα σκεφτόμαστε τη λέξη Ιταλία, δεν θα μας έρχεται στο νου πρώτα ο Μπερλουσκόνι, θα μας έρχεται ο Ντάριο Φο.

► Άγγες Θέματα
αιχμηρά,
που οι καλλιτέχνες
δεν τα ακουμπάνε
πρόθυμα γιατί ξέρουν
ότι θα έχουν επιπτώσεις.
Ο Ντάριο μ' αυτά
τα Θέματα όργωνε
τη χώρα του
απ' άκρη σ' άκρη.
Δεν περίμενε
τους θεατές του
να τον συναντήσουν,
έβγαινε εκείνος στους
δρόμους να τους βρει

* Η Κάτια Γέρου είναι πθοποιός